

บทปริทัศน์

การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ (?) : จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ตามคำบอกเล่าของอาจารย์ทักษ์ (!)

I บทนำ

บทความปริทัศน์ ชิ้นนี้เขียนขึ้น เพื่อวิจารณ์งานของ ดร. ทักษ์ เจลิมเตียร์น ซึ่งศึกษาอุทุมการทางการเมือง และการปกครอง ของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งปรากฏในวิทยานิพนธ์ ปริญญาเอกของ มหาวิทยาลัยคอร์เนล เรื่อง *The Sarit Regime, 1957-1963 : The Formative years of Modern Thai Politics (1974)* และงานชิ้นอื่น ๆ ที่เป็นเรื่องทำนองเดียวกัน แต่เขียนซ้ำแล้วซ้ำอีกในที่ต่าง ๆ กัน¹

1. “รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ 2500-2516 : บัญชีแห่งการสร้างการเมืองไทยใหม่”, *เอกสารโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์* ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (กันยายน, 2517), “ความคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และระบบการเมืองแบบพ่อขุนอุปถัมภ์”, สมบัติ จันทร์วงศ์, *รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์*, (บก.), *รักเมืองไทย ภาลประวัติศาสตร์ และการเมือง* (กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, สมาคมสังคมศาสตร์ แห่งประเทศไทย, 2519), *Thailand : The Politics of Despotic Paternalism* (Social Science Association of Thailand, Thai Khadi Institute,

สาเหตุสำคัญแห่งการวิจารณ์ของผู้เขียนนั้น เกิดจากความประทับใจในงานเหล่านี้ของอาจารย์ทักษ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นคนไทยคนแรกที่ทำการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อย่างจริงจังและได้เสนอแนวคิดที่สำคัญมากกว่าระบบการเมืองการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็น “การสร้างแบบแผนการเมืองของไทยสมัยใหม่” ที่เรียกว่า “ระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ (Despotic Paternalism)” ภายใต้หลักการปฏิบัติและการพัฒนา แต่ก็ค่อนข้างอยู่นอกจากจะส่งผลสะท้อนทางความคิด ต่อนักวิชาการไทยบางท่าน เช่น จิตรลดา ศิริรัตน์,² ทิพยรัตน์

Thammasat University, 1979), พรหมินทร์ พลรัตน์ และ นรวิ. ปรากฏของ สิริสุข (แปล) *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2526)

2. Jitlada Sirirat, *A Biography of Marshall Sarit Thanarat : His Legacy to Thai Politic System* (M.A. Thesis, University of the Philippines, April, 1978)

วานิชชา³ และคนอื่น ๆ แล้วยังเป็นแง่คิดที่ท้าทายต่อผู้ที่ทำการศึกษาการเมืองไทยทั้งหลายในแง่ของการแบ่งช่วงประวัติศาสตร์การเมืองไทยจากปี 2500 ถึงปี 2516 เป็นอย่างน้อยว่าเป็นช่วงของการเมืองแผนใหม่ที่ต่างจากช่วงปี 2475-2500 ซึ่งอาจารย์ทักษ์เชื่อว่า เป็นช่วงที่ไทยนำเอาประชาธิปไตยแบบตะวันตกมาใช้จนเป็นสิ่งแปลกปลอม และไม่เหมาะสมกับสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม แง่คิดอันสำคัญยิ่งนี้ ผู้เขียนไม่เห็นด้วยในหลายประการ เริ่มกันจากสมมติฐานว่าด้วยกำเนิดหรือการก่อรูปทางความคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดแห่งการทำความเข้าใจรูปแบบการศึกษาการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งอาจารย์ทักษ์เชื่อว่า ได้ถูกสถาปนาขึ้นจนสามารถแบ่งช่วงประวัติศาสตร์การเมืองไทยได้

แต่แน่นอนผู้เขียนมีจุดยืนเช่นเดียวกับอาจารย์ทักษ์ ในประเด็นที่ว่าด้วยการศึกษาอะไรๆเกี่ยวกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เราจะคงไม่ยกย่องการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพราะว่าเป็นการปกครองแบบเข้มงวด แบบกคช แบบเผด็จการ และแบบไม่ยืดหยุ่น ผู้เขียนยังเห็นด้วยกับอาจารย์ทักษ์ที่ว่า “เราคงประเมิน ฐานะของจอมพลสฤษดิ์ ให้กระจ่างในค่านกระบวนกรพัฒนาการเมืองไทยสมัยใหม่” และ “จะคงตอบคำถามเกี่ยวกับการที่จอมพลสฤษดิ์ เป็นที่นิยมของ

ประชาชน ความนิยมของประชาชนน้อยเห็นการปกครอง อย่างเข้มงวดกวคชชอันไม่น่าชื่นชม”⁴ แต่ทว่า สมมติฐานต่าง ๆ ของอาจารย์ทักษ์กับของผู้เขียนในการทำความเข้าใจจอมพลสฤษดิ์นั้นแตกต่างกัน ทำให้การมองจอมพลสฤษดิ์ต่างกัน อย่างที่จะเห็นได้ชัดต่อไป

II ท่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์คืออะไร?

งานของอาจารย์ทักษ์ ทุก ๆ ชิ้นต่างก็อธิบายอุดมการณ์ทางการเมือง และการเมืองการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ว่าอยู่ภายใต้หลักการใหญ่ 2 หลักการคือ หลักการ “ปฏิวัติ” และหลักการ “พัฒนาประเทศ” ซึ่งสองสิ่งนี้อาจารย์ทักษ์เชื่อว่ามีความหมายแตกต่างกันไปจากทฤษฎีตามที่นักวิชาการตะวันตกเข้าใจ กล่าวคือ หลักการ “ปฏิวัติ” ของ จอมพลสฤษดิ์ มิได้พยายามก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงถึงขั้นมูลฐานของระบบ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง แต่การปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ เป็นปฏิวัติเพราะเป็นการสนับสนุนการกลับไปสู่ระบบการเมืองที่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจของคนไทยโดยทั่วไปเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมการปกครองแต่สมัยโบราณ ระบบการเมืองนี้ จะคงพยายามรักษาสถานะเดิมของระบบสังคมไทย ส่วนหลักการ “พัฒนาประเทศ” อาจารย์ทักษ์ถือว่า เป็นนโยบายของจอมพลสฤษดิ์

3. ทิพยรัตน์ วานิชชา, การปรับปรุงท้องถิ่นทุรกันดารในสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501-2506) วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านประวัติศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521)

4. พรรณี ฉัตรนรินทร์ และ นรว. ประกายทอง สิริสุข (แปล), การเมืองระบบท่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2526) หน้า (36-37)

ที่จะทำให้ประเทศไทย “ทันสมัย (Modern)” และ “พัฒนา (Developed)” ซึ่งก็ต้องจัดให้ไปในรูปของ “extension of regime paternalism” โดยต้องระมัดระวังว่ามีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จะไปทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของขอบเขตระหว่างองค์ประกอบของระบบสังคมกับการเมืองไทย⁵

สิ่งที่สะท้อนออกมาจากการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ที่ว่ายึดมั่นอยู่ในความเป็นไทยแบบโบราณ อาจารย์ทักษ์บอกว่าจะเห็นได้จาก ทั้งนโยบายของการปฏิวัติที่ว่า⁶

“...คณะปฏิวัติมีความมุ่งหมายที่จะทำประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตย มีความมุ่งหมายที่จะสร้างประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย ให้เป็นผลสำเร็จและเห็นว่าจะบรรลุผลตามความมุ่งหมายได้ จะต้องแก้ไขข้อผิดพลาดในอดีตที่นั่นเสีย...จึงทำการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ยกเลิกระบอบประชาธิปไตย ที่นำมาจากต่างประเทศทั้งคืนเสีย และเสนอว่าจะสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับลักษณะพิเศษและ

5. ทักษ์ เฉลิมเกียรติ, “ความคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และระบบการเมืองแบบพ่อขุนอุปถัมภ์,” สมบัติ จันทรวงศ์ และวังสรวดี ธนะพรพันธ์, รักเมืองไทย ภาคประวัติศาสตร์และการเมือง (กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519) หน้า 41

6. ทักษ์ เฉลิมเกียรติ, “ความคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และระบบการเมืองแบบพ่อขุนอุปถัมภ์,” รักเมืองไทย... หน้า 45-46

สถานการณ์ของไทย จะสร้างประชาธิปไตยของไทย...”

และคำกล่าวอย่างภาคภูมิใจของตัว จอมพลสฤษดิ์ เองในเรื่องการปกครองแบบไทยโบราณแบบพ่อปกครองลูกที่ว่า⁷

“...แม้ในสมัยนี้จะได้มีระบบการปกครองเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น ไม่เรียกว่า “พ่อ” เหมือนแต่ก่อน ข้าพเจ้าก็ยังยึดมั่นนับถือคติและประเพณีโบราณของไทยเอง ในเรื่องพ่อปกครองลูกอยู่เสมอ...”

นอกจากนี้ อาจารย์ทักษ์ยังชี้ให้เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ มิได้ยึดมั่น และหลงใหลในรูปการปกครองแบบไทยโบราณ แต่เพียงลมปากเท่านั้น จอมพลสฤษดิ์ ยังได้ปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเองเชื่ออีกด้วย ด้วยการเป็นนักปกครองที่อิงค้ำกับคติไทยโบราณอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการคอย “ช่วยลูกๆ” เน้นให้ลูก “รักษาความเรียบร้อยในสังคม (ครอบครัว)” และลูกๆ ต้อง “ส่งเสริมสุขภาพและศีลธรรม” นอกจากนี้ จอมพลสฤษดิ์ ยังได้ไป “เยี่ยมเยียนครอบครัว” ลูกๆ อยู่บ่อยๆ

จุดกำเนิดของการก่อรูปทางอุดมการณ์การเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ที่ถูกนำมาใช้อย่างจริงจังตลอดช่วงที่ตนยังมีชีวิตอยู่นั้น อาจารย์ทักษ์เชื่อว่า

7. คำกล่าวเปิดการประชุมในการอบรมกำนัน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2504 ในประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2504, คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพล ฯพล ฯพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 17 มีนาคม พ.ศ. 2507 หน้า

เป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) หรือประสบการณ์ทางสังคม (Social Experience) ของจอมพลสฤษดิ์ (รวมทั้งคณะปฏิวัติ 20 กันยายน 2501 ด้วย) ว่ามาจากประสบการณ์จากภายในประเทศ กล่าวคือ เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ เป็นทหารชั้นนำในกลุ่มที่เติบโตมาตั้งแต่ปี 2490 ซึ่งต่างจากกลุ่มทหาร 2475 ที่มีได้เป็นปัญญาชนฝ่ายทหาร, ไม่ได้เป็นนักเรียนนอก, ไม่ได้ไปศึกษาต่างประเทศ ทำให้ระบบคิดของจอมพลสฤษดิ์ เป็นระบบคิดแบบพื้นเมืองมากกว่า⁸ จึงไม่พิศมัยในระบบพรรคการเมือง, ระบบรัฐสภา, อันเป็น (ประชาธิปไตย) ของตะวันตก และการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม ของจอมพลสฤษดิ์ ก็เป็นการขยายการปกครองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์ของตน ซึ่งจำต้องระมัดระวังมิให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจนบ่อนทำลายบุรณภาพของขอบข่ายของระบบการเมืองแต่โบราณ⁹

III พ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ : วิธีการสร้างการครอบงำสังคมไทย

ข้อสรุปที่มีผลสะท้อนอย่างสำคัญของอาจารย์ทักษ์ในเรื่องจอมพลสฤษดิ์ ว่าเป็นผู้สร้างระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการนั้น นอกจากจะบอก

8. พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และมรว. ประภาสทอง ศิริสุข (แปล), การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2526) หน้า 34
9. พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และมรว. ประภาสทอง ศิริสุข (แปล), การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ... หน้า 35

ว่าสิ่งนี้เอง ทำให้เกิดระบบการเมืองแผนใหม่ที่ความหมายของประชาธิปไตย ถูกจำกัดมาเป็นประชาธิปไตยแบบใหม่¹⁰ ซึ่งเท่ากับว่าอาจารย์ทักษ์สามารถแบ่งช่วงประวัติศาสตร์การเมืองไทยได้อย่างแน่ชัดแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นข้อสรุปเช่นนี้เหมือนกับจะบอกว่า ประชาธิปไตยที่กลุ่มคณะราษฎรนำมาใช้ (หมายถึงทั้งฝ่ายพลเรือน และฝ่ายทหาร) เป็นแบบตะวันตก ซึ่งไม่เหมาะกับสังคมไทย เพราะไปลอกเลียนมาจากของฝรั่ง และพอบปี 2500 เป็นต้นมา จอมพลสฤษดิ์ เสนอสิ่งที่ดีกว่า, เหมาะสมกว่าหรือ?

ข้อถ้อยที่สุดของข้อเสนอ "ระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ" ของจอมพลสฤษดิ์ที่อาจารย์ทักษ์เสนอไว้ ก็คือจุดกำเนิดหรือที่มาแห่งอุดมการณ์ทางการเมืองนั่นเอง จริงอยู่แม้อาจารย์ทักษ์ จะใช้เนื้อที่เกือบครึ่งหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญาเอก (และงานอื่น ๆ ก็ทำคล้ายคลึงกัน) เสนอข้อมูลประวัติศาสตร์ว่าด้วยประสบการณ์ทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ก่อนปี 2500 ก็ตาม แต่การเสนอเช่นนี้ ยังมิได้ช่วยให้เชื่อว่าจะนำไปสู่ข้อสรุป ที่ว่าจะเป็นที่มาแห่ง "ระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ" ได้เลย

ก. ในประการแรก เป็นปัญหาด้านข้อมูล ทั้งนี้เพราะการที่อาจารย์ทักษ์ ย้ำเสมอ ๆ ว่า จอมพลสฤษดิ์ "เชื่อ" หรือ/และ "เป็น" พ่อขุน

10. ทักษ์ เดลิ้มเตอรณ, "รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ระยะเวลา 2500-2506 : ปีแห่งการสร้างการเมืองไทยใหม่," อุดสารโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (กันยายน 2517) หน้า 67-69

อุปถัมภ์แบบเผด็จการนั้น อาจารย์ทักษ์นำเอาสิ่งที่จอมพลสฤษดิ์ประกาศว่า ตนเอง “เรื่อ” หรือ/และ “เป็น” มาใช้อีกที่หนึ่งทั้งสิ้น ข้อมูลที่อาจารย์ทักษ์ใช้ในงานทุกชิ้นมาจากสิ่งที่จอมพลสฤษดิ์พูดเองไว้ ทั้งนี้เป็นคำปราศรัย, โฉวาท, แถลงการณ์ ที่รวบรวมไว้ในหนังสือราชการที่คณะรัฐมนตรี¹¹ หรือกระทรวงมหาดไทย¹² จัดทำขึ้นเพื่อแจกในงานพระราชทานเพลิงศพจอมพลสฤษดิ์ ข้อมูลเหล่านี้ ได้ถูกลดความสำคัญลงโดยตัวข้อมูลเอง เพราะล้วนแต่เป็นสิ่งที่จอมพลสฤษดิ์ พูดหรือเขียน ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความรู้สึกของคนก็ได้ นอกจากนี้คงจะไม่มีใครบอกหรือประกาศว่าคนไม่ดี หรือเป็นเผด็จการอย่างแน่นอน ทุกคนล้วนแต่จะประกาศว่าคนดี, ทักษ์ทั้งสิ้น เช่นทำอะไร ๆ ก็บอกว่าทำเพื่อ “ความผาสุกของประชาชน” ทั้งสิ้น

11. คณะรัฐมนตรี, ประมวลสุนทรพจน์ของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ รัชชัต 2502-2504 และ 2505-2506, จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ รัชชัต ๗ เมรุหน้าพลับพลา อีสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 17 มีนาคม 2507
12. เช่น กองทัพบก, อนุสรณ์ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ รัชชัต กองทัพบก จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ รัชชัต ๗ เมรุหน้าพลับพลา อีสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 17 มีนาคม 2507; สำนักนายกรัฐมนตรี, ประวัติ และผลงานของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ รัชชัต (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2507)

ข. ในประกาศต่อมา จุดอ่อนที่สุดของการอธิบาย กำเนิดระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการคือ อาจารย์ทักษ์ เรื่อว่าการเรียนรู้ทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ตลอด 10 ปี (ช่วง 2490-2500) คือ การเรียนรู้ทางการเมือง จากประสบการณ์ภายในประเทศ ที่ว่าด้วยความไม่พึงพอใจรูปแบบประชาธิปไตยแบบตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นระบบรัฐสภา หรือระบบพรรคการเมือง หรือการเลือกตั้ง

ทั้งนี้อาจารย์ทักษ์เชื่อว่า การที่จอมพลสฤษดิ์ไม่ได้ไปเรียนเมืองนอกเหมือนกับกลุ่มคณะราษฎร ประกอบกับสิ่งที่ตนเองได้พบได้เห็น คือ ความล้มลุกคลุกคลานของระบบพรรคการเมือง, ระบบรัฐสภา ตลอดช่วงเวลา 10 ปี นั้นเป็นรากฐานแห่งการสถาปนาระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการที่จอมพลสฤษดิ์เชื่อว่า ดีหรือเหมาะสมกับสังคมไทย

การอธิบายเช่นนี้ถูกลดความสำคัญลงไปอีก เพราะเป็นการอธิบายที่คลาดเคลื่อนข้อเท็จจริงของประวัติศาสตร์ เพราะว่ารูปแบบใดๆ ที่ขนานนามกันว่าเป็นแบบประชาธิปไตยตะวันตก เช่น ระบบรัฐสภา หรือระบบพรรคการเมือง มิได้เคยเป็นจักรกลทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว ในความเป็นจริงนั้น สถาบันทหารค่างหาก ซึ่งรวมถึงตัวจอมพลสฤษดิ์ด้วย ที่เป็นจักรกลสำคัญของระบบการเมืองไทยระบบพรรคการเมืองและระบบรัฐสภา ถูกยกเลิกไปโดยผลของการทำรัฐประหารเงียบในปี 2494 และกว่ารูปแบบประชาธิปไตยตะวันตกจะมีโอกาสทอแสงบ้าง ก็เกิดขึ้นในระยะเวลาอันแสนสั้น ในช่วงปี 2498-2500 ภายหลังจากเดินทางรอบโลกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

และเกิดพิศมัยประชาธิปไตย (ตะวันตก) ขึ้นมา จึงมีการออกพระราชบัญญัติพรกการเมือง(2498) มีไฮค์ปาร์ค, มีพรกการเมือง, มีการเลือกตั้ง, มีรัฐสภา และมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง (แม้จะด้วยการโกงก็ตามที)

ด้วยเหตุนี้ จะอธิบายว่าจอมพลสฤษดิ์ไม่พิศมัยประชาธิปไตยตะวันตก อันเนื่องมาจากประสบการณ์ทางการเมืองอันแสนสั้นนี้ จึงยังไม่หนักแน่นพอ

ในความเห็นของผู้เขียนแล้ว มองเห็นว่า อาจารย์ทักษ์จับประเด็นการก่อรูปทางอุดมการณ์ทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ถูกต้องเพียงครึ่งเดียว กล่าวคือ การนำเอาประสบการณ์ทางการเมืองมาใช้เป็นสมมติฐานนั้น เป็นการสมควรแล้ว หากแต่ว่าสิ่งที่จะต้องเน้น ก็คือ ตลอดระยะเวลา 10 ปี แห่งการเรียนรู้ทางการเมืองนั้น เป็นการเรียนรู้จากปฏิบัติทางการเมืองโดยตรงในเรื่องของความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างจอมพลสฤษดิ์กับกลุ่มราชครุมากกว่า

ช่วงปี 2490 ถึงปี 2500 จอมพลสฤษดิ์ก้าวขึ้นมาใช้อำนาจอย่างรวดเร็วมามาก ช่วงระยะเวลา 8 ปี ของการรัฐประหาร 2490 จอมพลสฤษดิ์ก็สามารถมีตำแหน่งเป็น "จอมพล" เมื่ออายุ 47 ปี ซึ่งเป็นจอมพลที่มีอายุน้อยที่สุดนับตั้งแต่ยุคหลังปี 2475 มา ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเอง จอมพลสฤษดิ์ได้รับแต่งตั้งให้เป็น พลเรือโท และพลอากาศตรีในชั้นแรก เมื่อปี 2495 และต่อมาเมื่อปี 2498 จอมพลสฤษดิ์ก็ได้รับตำแหน่งเป็น พลเรือเอก และพลอากาศเอก และได้ตำแหน่งสูงสุดทางการ

ทหารคือ เป็นผู้บัญชาการทหารบก ในปี 2497 ในส่วนหน้าที่ทางการเมือง ในปี 2494 ได้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ดำรงอยู่ต่อมาอีก 5 ปี จนกระทั่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในปี 2500 นอกจากนี้ยังมีขุมเงินขุมทองใหญ่ คือสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ที่ตนเป็นผู้ดำเนินการอยู่ตั้งแต่ปี 2494 และมีบริษัทธุรกิจส่วนตัวของตนอีกมากกว่า 10 แห่ง และร่วมทุนกับกลุ่มราชครุอีกด้วย

การก้าวขึ้นมาใช้อำนาจของจอมพลสฤษดิ์นี้มิได้เกิดขึ้นโดยอิสระ ปราศจากการท้าทายจากกลุ่มราชครุ ทางฝ่ายนี้ มีทั้งกำลังที่มาจากกรมตำรวจ ที่มีทั้งอาวุธอันทันสมัยมีตำรวจหน้า, ตำรวจพลร่ม, ตำรวจรถถัง, ตำรวจอากาศยาน มีกำลังที่ได้รับการฝึกฝนแบบทหารทุกอย่าง¹³ กลุ่มราชครุมีแหล่งการเงินจากบรรดาธุรกิจวิสาหกิจที่ฝ่ายคนคุมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น,¹⁴ มีบริษัทการค้าที่ทำการค้าร่วมกับธุรกิจวิสาหกิจในสังกัดของตน

13. ตีรวดี หงษ์หาบิช, ตำรวจกับการเมืองไทย (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครองบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) หน้า 102
14. กลุ่มราชครุ สามารถควบคุมธุรกิจวิสาหกิจได้จากการดำรงตำแหน่งในกระทรวงเศรษฐกิจ, 6 กระทรวง คือ กระทรวงอุตสาหกรรม, กระทรวงพาณิชย์, กระทรวงเกษตร, กระทรวงคมนาคม, กระทรวงมหาดไทย (ถึงแม้กระทรวงมหาดไทยจะมีฐานะเป็นกระทรวงทางด้านกิจการปกครอง แต่ในระยะที่ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เป็นรัฐมนตรีอยู่นั้น รัฐบาลก็ตั้งสังกัดอยู่มากกว่า 10 แห่ง)

ควัย*

และเมื่อต่างฝ่ายต่างมีอำนาจทั้งทางการทหาร, การเมือง และเศรษฐกิจมากขึ้น ความขัดแย้งก็เกิดขึ้นง่าย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง¹⁵ หรือการเศรษฐกิจ¹⁶ และความขัดแย้งอันนี้เองที่นำไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 16 กันยายน 2500

- * เกี่ยวกับรายละเอียดความเป็นมาของกำลังทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ต่อกลุ่มราชครูของศูนย์กลางคน ภาพการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ-การเมือง ในช่วงเวลาก่อนการรัฐประหาร 2500 นั้น อ่านเพิ่มเติมได้จาก บทที่ 4 ในหนังสือ "ทุนนิยมขุนนางไทย พ.ศ. 2475-2503" (น. 172-284), สังคีต ทิระวงษ์ธรรม์ เขียน, (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาฯ 2528)-บก.
15. เช่น จอมพลสฤษดิ์ ได้จัดประชุมกลุ่มทหาร (โดยไม่มี พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์) เพื่อปฏิเสธข้อเสนอของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ที่เสนอให้จอมพลผิน ชุณหะวัณเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2495 อ้างใน *Scerif* "Mounting Political Tension in Thailand", *Intelligence Report No. 6006* September 4, 1952 (Division of Research for Far East office of Intelligence Research 1952)
16. เช่น ชัดแจ้งกันเรื่องการค้าฝิ่น ดู Alfred W. McCoy, *The Politics of Heroin in Southeast Asia* (New York : Harper and Row, 1972) pp. 136-145; และ "ฝิ่น : ชุมทองของนักการเมือง," ประชาชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 126 (15 เมษายน 2519) หรือเคยมีความพยายามจะทำลายชุมเงิน ชุมทอง ของจอมพลสฤษดิ์ โดยพยายามจะสอบสวนจอมพลสฤษดิ์ ในกรณีทุจริต ในกองสถาปนิกแบ่ง เพื่อเอาจอมพล

ประสมการณ์โดยตรงทางการเมืองว่าด้วยความขัดแย้งนี้เอง เป็นที่มาแห่งการก่อรัฐประหารเพื่อขูดปล้นแบบเผด็จการ ของจอมพลสฤษดิ์ เพราะสิ่งนี้ได้คอกย้ำความคิดของจอมพลสฤษดิ์ อยู่ตลอดเวลาว่า การมีอำนาจที่แท้จริงเท่านั้นที่จะทำให้คนมีอำนาจอยู่ได้ และประสมการณ์อันนี้มิได้เกิดขึ้นเองอย่างเลื่อนลอยควัย เพราะว่า ช่วงเวลาที่จอมพลสฤษดิ์เดินทางไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลวอเทอร์วีค ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นรูปแบบประชาธิปไตยแบบตะวันตกที่คนสองใช้โดยให้มีพรรคการเมือง, มีการเลือกตั้ง, มีรัฐสภา นั้น กลับเปิดโอกาสให้คำครหาหมายเลขหนึ่งของคน คือ กลุ่มราชครูพยายามฟื้นตัวขึ้นมาโดย การตีพรรคการเมืองขึ้นมาพรรคหนึ่ง คือ พรรคประชาธิปไตย ซึ่งมี พลตรีเฉลิม พงษ์สวัสดิ์ ทหารในสังกัดกลุ่มราชครู¹⁸ เป็นหัวหน้าและมี นายจรูญ

สฤษดิ์ออกจากราชการ อ้างใน หจข. สบ. 5.1.3/8 เรื่องประมวลผลการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวนทรัพย์สินของรัฐในกองมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ทรนรัชต์

17. Frank H. Galay et al., *Underdevelopment and Economic Nationalism in Southeast Asia* (Cornell University Press, 1969) p. 275
18. เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดสุดท้าย อำนวยใน สยามนิกร, 9 ตุลาคม 2501 และเป็นทหารในสังกัดกลุ่มราชครูที่เข้าจับตัวนายปรีดี พนมยงค์ คราวรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 อ้างใน หจข. สบ. 5.1.1./1 รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 1/00 (2500) เรื่องรัฐมนตรีขอถอนตัวออกบริษัทและองค์การค้า หน้า 136

มดเพชร เป็นเลขาธิการพรรค¹⁹ เพื่อโค่นล้มรัฐบาล พลเอก ถนอม กิตติขจร โดยการพยายามบีบบังคับไม่ให้วางใจรัฐบาลร่วมกับพรรคประชาธิปไตย²⁰

ความพยายามกลับมามีอำนาจทางการเมืองครั้งของกลุ่มราชครูนี้เอง ที่ทำให้จอมพลสฤษดิ์แน่ใจว่าเป็นวิถีทางนำความหายนะมาสู่ตน จึงทำให้จอมพลสฤษดิ์ ต้องกลับเมืองไทยก่อนกำหนดวันที่ 27 มิถุนายน 2501 เพื่อยับยั้งการเปิดอภิปรายทั่วไป และเพื่อดำเนินการล้มประชาธิปไตยลงเสีย

จอมพลสฤษดิ์ เคยให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2501 ว่า ควรแก้รัฐธรรมนูญใหม่ โดยอ้างว่า ถ้าหากไม่แก้รัฐธรรมนูญก็ไปไม่รอด พร้อมกับเสริมด้วยเหตุผลว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ เขาใจว่า จำลองจากรัฐบาลฝรั่งเศส ทำให้รัฐบาลประสบความล้มเหลวทุกกลุกลาน ทำให้รัฐบาลไม่ไม่มีเวลาพอจะบริหารราชการแผ่นดินก็เต็มที่และทำให้สิ้นเปลือง ค่าใช้จ่ายในการเอากองทัพไปครั้งละ 20 ล้านบาท นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีไม่ให้โอกาสแก่รัฐบาล พยายามคอยหาเหตุทำการเบียดเบียน ทำให้รัฐบาลพะวักพะวงไม่สามารถจะบริหารราชการแผ่นดินได้โดยสะดวกด้วยเหตุนี้ จอมพลสฤษดิ์ จึงปรารถนาจะให้มีการแก้รัฐธรรมนูญ เพื่อไม่ให้รัฐบาลล้มเหลวทุกกลุกลาน

1. สงบ สุวิจันทร์, ประวัติศาสตร์การเมืองไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา, 2513) หน้า 784

2. หนังสือที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ คุณแม่ชอุรี บุนปาน ณ เมรุวัดราชโอรสาราม (วัดจอมทอง) ธนบุรี วันเสาร์ที่ 19 มีนาคม 2528 หน้า 93

ซึ่งจะให้มีเวลาพอสำหรับบริหารราชการแผ่นดิน และไม่พะวักพะวงจากฝ่ายค้านที่คอยหาเหตุเบียดเบียน และ การแก้รัฐธรรมนูญนี้ย่อมอำนวยให้ มีรัฐบาลที่มีกำหนดอายุอันแน่นอน โดยไม่มีข้อผูกพันกับการสนับสนุนของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งหมายความว่าผลการแก้รัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนราษฎร จะมีอำนาจเพียงตั้งรัฐบาลในวาระแรกครั้งเดียว และเมื่อเป็นรัฐบาลแล้ว สภาไม่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล โดยให้รัฐบาลมีอำนาจบริหารราชการแผ่นดินอย่างเต็มที่และเด็ดขาด และสภาไม่มีสิทธิที่จะเบียดเบียน หรือไต่ถามการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลไม่ว่าในกรณีใด²¹

ท่าแดงของจอมพลสฤษดิ์ ช้างกัน แสวงถึงแรงกดดันทางการเมืองของกลุ่มราชครู ที่ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ตัดสินใจล้มเลิกประชาธิปไตยลงเสีย ต่อจากนั้น จอมพลสฤษดิ์ก็เริ่มดำเนินการให้เป็นจริง โดยเดินทางไปวางแผนปฏิวัติที่ Sunning Dale กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ และกลับมาปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 (จริง ๆ สอบกลับเข้ามาตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม 2501) แล้วอ้างเหตุแห่งการปฏิวัติว่าสังคมไทยกำลังจะล่มสลายอยู่แล้ว เนื่องจากภัยจากภายนอก คือ ภัยคอมมิวนิสต์ จึงประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 4 ที่ว่า²²

“...ทางสถานการณ์ภายในลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นภัยยิ่งใหญ่เป็นที่ประจักษ์แจ้งอยู่ทั่วไป ในเรื่องความแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์

21. สยามรัฐ 10 กรกฎาคม 2501.

22. ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ 75 ตอนที่ 81 (วันที่ 20 ตุลาคม 2501) หน้า 5

ที่พยายามสร้างอิทธิพลเหนือจิตใจของประชาชนชาวไทย การแทรกแซงของตัวแทนคอมมิวนิสต์ มีอยู่ทุกกระแเสในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อ และแผนการที่ฉลาดหลายอย่าง ทุ่มเทเงินทองเป็นจำนวนมหาศาล ดำเนินการทั้งในทางลับ และเปิดเผยทำความเข้าใจทุกวิถีทางที่จะให้เกิดความเสื่อมโทรมระส่ำระสายในประเทศ ชุคโค่นราชบัลลังก์ล้มล้างพระพุทธศาสนา และทำลายสถาบันทุกอย่าง...”

ดังนั้นภายหลังจากการอ้างเหตุผลยักยอกคอมมิวนิสต์ เพื่อการปฏิวัติแล้ว คำแถลงการต่าง ๆ โอวาท หรือการกระทำใด ๆ ที่อ้างถึงหลักการหรือคคิไทยโบราณ ซึ่งอาจารย์ทักษ์เรียกว่า พ่อขุนอุปถัมภ์ ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้บ่อย ๆ จึงเป็นวิธีการอ้างความชอบธรรมในการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ เพื่อตนจะได้ไม่ต้องใช้รูปแบบเดิม ที่รัฐบาลชุดก่อน ๆ เคยใช้คือ ประชาธิปไตยตะวันตก

วิธีการดังกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ทั้งที่แสดงออกโดยคำพูด หรือการปฏิบัติจริง เช่น การรักษาความสะอาด, ก้าวไปเยี่ยมเยียนลูก ๆ ย่างต่างจังหวัด และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกลับมาเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์อีกครั้งหนึ่งนั้น ก็เพียงเพื่อจะให้เห็นเป็นรูปธรรมว่า สังคมไทยแก่โบราณกาลนั้น “คืออยู่แล้ว” การนำเอาประชาธิปไตยตะวันตกเข้ามาใช้นั้นจะทำให้สังคมล่มสลายเพราะเป็นสิ่งแปลกปลอม

ดังนั้นวิธีการเหล่านี้ จึงเป็นการโจมตีใครก็ตามที่นำเอาประชาธิปไตยแบบตะวันตกมาใช้

ไม่ว่าจะเป็นคณะราษฎร หรือใครก็ตามที่เรียกร้องให้มีการเลือกตั้ง, มีพรรคการเมือง, มีรัฐสภา และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง โจมตีและกักกันมิให้จอมพล ป. และรวมทั้งกลุ่มราษฎร ที่อาจกลับเข้ามามีอำนาจทางการเมือง โดยวิถีทางรัฐสภาอีก

ยิ่งไปกว่านั้น การพิจารณาถึงแนวการพัฒนาเศรษฐกิจ ของจอมพลสฤษดิ์ ซึ่งอาจารย์ทักษ์ ย้ำให้เห็นว่าเป็นอีกหลักการหนึ่งที่จอมพลสฤษดิ์ ใช้ปกครองประเทศ แต่ก็ต่างไปจากหลักการพัฒนาแบบตะวันตก และต้องคอยระมัดระวังไม่ให้หลักการพัฒนานั้นไปทำลายระบบสังคมไทยดั้งเดิมนั้น ยิ่งจะเป็นปัญหา เพราะนอกจากจอมพลสฤษดิ์ จะรับนโยบายการพัฒนาของอเมริกันมาใช้ทั้งก่อนหลังการใช้ก็มีได้ระมัดระวังว่าจะไปทำลายสังคมไทยโบราณด้วย

จอมพลสฤษดิ์ ได้รับข้อเสนอนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแนวเสรีนิยมจากรัฐบาลอเมริกัน ตั้งแต่อยู่ที่กรุงวอชิงตัน โดยได้รับข้อเสนอนี้จาก มร. คิลเดิน รองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายเศรษฐกิจอเมริกัน เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2501 ซึ่งได้อธิบายให้จอมพลสฤษดิ์เห็นว่า “การลงทุนโดยเอกชนต่างประเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย”²³ ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ก็เห็นดีเห็นงามด้วย จึงโทรเลขกลับมาหา พลเอกถนอม

23. หนังสือสำนักงานผู้บัญชาการทหารสูงสุด, ฉบับพิเศษ ที่ 5841/2501 ถึงนายกรัฐมนตรี เรื่อง การเจรจาขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2501 หน้า 4 ใน หจข. สม. 5.1.1. 2/11 เรื่องความร่วมมือช่วยเหลือต่างประเทศในโครงการต่าง ๆ ในประเทศไทย (2501-2509)

กติกชิขจร (นายกรัฐมนตรีขณะนั้น) ให้ส่งพระราชบัญญัติ ส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรม ปี 2497 ไปให้เพื่อศึกษาในรายละเอียด²⁴

จอมพลสฤษดิ์ ได้นำเอานโยบายเศรษฐกิจนี้ มาปฏิบัติใช้ ทั้งการออกกฎหมาย คือออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11²⁵ และฉบับที่ 33²⁶ ก่อตั้ง

24. คำสัมภาษณ์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตอนกลับมาเมืองไทยครั้งแรกในวันที่ 27 มิถุนายน 2501 ใน หจข. ป 7/2501/บ. 6.8 ปีที่ 6 เรื่อง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ตอนไปอเมริกา), พิมพ์ไทย, 27 พฤษภาคม 2501. สยามนิกร, 29 มิถุนายน 2501
25. ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 ความว่า "...จัดการแก้ไขและปรับปรุงเศรษฐกิจแห่งชาติให้ดีขึ้นและเข้าสู่มาตรฐานที่พึงพอใจ โดยนำเอาหลักนิยมในระบบอุปถัมภ์โดยมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับความจำเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยทั้งในทางกิจกรรมและอุตสาหกรรม..." ใน ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ 75 ตอนที่ 81 (วันที่ 22 ตุลาคม 2501)
26. ประกาศนี้ระบุว่าจะสนับสนุนการลงทุนของเอกชน เช่น รัฐจะไม่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นใหม่ เพื่อแข่งขัน, รัฐจะไม่โอนกิจการอุตสาหกรรมของเอกชนมาเป็นของรัฐ, รัฐจะให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ แก่บริษัทเอกชนทั้งไทยและต่างประเทศ เช่น งดอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักร ส่วนประกอบและอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจการอุตสาหกรรม เมื่อเริ่มประกอบกิจการอุตสาหกรรม หรือเมื่อขยายงานขนาดใหญ่, ยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้จากการจำหน่ายผลผลิต, อนุญาตให้ส่งผลผลิตขึ้นต่อออกนอกประเทศ, อนุญาตให้นำเงินออกนอกได้เป็นต้น ใน ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ 75 ตอนที่ 103 (วันที่ 5 ตุลาคม 2501)

หน่วยงานกลางและหน่วยงานเฉพาะ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวนี้อีก คือ กังสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ กังสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และบริษัทเงินอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (IFCT) และในท้ายที่สุดก็วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรกที่มีปรัชญาแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจ เสรีนิยม²⁷

ด้วยเหตุนี้เอง การอ้างเหตุของกัยคอมมิวนิสต์ที่ว่า จะมาทำลายสังคมไทย, การอ้างอุดมการณ์การปกครองแบบพ่อขุนอุปถัมภ์ ซึ่งหมายถึงการอ้างความชอบธรรมที่จะใช้การปกครองแบบเผด็จการ แต่มีความกรุณาปราณีของจอมพลสฤษดิ์ จึงเป็นการสร้างความชอบธรรมที่ตนจะไม่ได้ต้องใช้การปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีรัฐสภากับการเลือกตั้ง และในท้ายที่สุด จอมพลสฤษดิ์ก็ต้องการจะให้ประชาชนยอมรับตนมากขึ้น โดยเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ ที่ไม่เหมือนกับวิฤตยุคก่อน ๆ (นโยบายเศรษฐกิจ

27. การเพิ่มผลผลิตในประเทศไทย จะทำได้อย่างผลดีก็ด้วยความพยายามของฝ่ายเอกชน ทั้งนี้โดยทางฝ่ายรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุน และส่งเสริม แทนที่ฝ่ายรัฐบาลจะเป็นฝ่ายเข้าทำการผลิตเอง... ดังนั้นแนวทางสำคัญที่สุดของแผนการรัฐบาล จึงได้แก่การส่งเสริมให้มีความเจริญเติบโตในภาคเอกชน โดยรัฐบาลจะทุ่มเททรัพยากรของรัฐบาลเข้าไปในโครงการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังกล่าวทั้งทางเกษตรและไม่ใช้เกษตร..." ใน ราชกิจจานุเบกษา พระบรมราชโองการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อังจาก ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ 77 ตอนที่ 85 แผนกกฎฐกฏาภาค 2 (20 ตุลาคม 2503)

ชาตินิยม) ซึ่งได้บอกกับประชาชนว่าสิ่งนี้จะทำให้ สังคมไทยดีขึ้น ประชาชนจะมีความสุข ซึ่ง วิธีการทั้ง ๓ ประการข้างต้นในการตอบสนองความ มั่นคงและมั่นคงให้กับจอมพลสฤษดิ์นั่นเอง ก็จะ เห็นได้จากแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง อำนาจการเมือง และเศรษฐกิจของจอมพลสฤษดิ์ ในช่วง (2501-2506) นี้ [ดูหน้า 87]

จอมพลสฤษดิ์มั่นคงยิ่งนัก เพราะนอกจาก คนจะมีอำนาจปฏิวัติจากมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญ การปกครอง 2502 ที่จะจับกุมใคร ๆ สั่งประหาร- ใคร ๆ ได้โดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว จอมพล สฤษดิ์ ยังคุมกำลังตำรวจในฐานะอธิบดีกรมตำรวจ, คุมกองทัพบกในฐานะผู้บัญชาการทหารบก คุม กองทัพอากาศในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ด้วยเหตุนี้จอมพลสฤษดิ์ จึงอ้างอำนาจปฏิวัติ เพื่อสังคมนิยม มาจัดการกับผู้ใดก็ตามที่ขึ้นทอน อำนาจคน เช่น นักเขียนนักหนังสือพิมพ์หลายคน อาทิ จักรกริช ภูมิศักดิ์, นายเปลื้อง วรรณศรี, นายอุคม ศรีสุวรรณ ฯลฯ เพราะคนเหล่านี้ ตั้งคำถามกับสังคมนิยม,²⁸ จับคนที่ขัดคำสั่ง ของคน เช่น พระพิมลธรรม และพระศาสนโสภณ ซึ่งต่อต้านพระราชบัญญัติการปกครองสงฆ์ 2505, กอຍกั๊กกัน พลเอก ประภาส จารุเสถียรในกองทัพ-

28. จิตร ภูมิศักดิ์ เขียนเรื่อง โดมน้ำศักดิ์มาไทย บัจจุบัน, เปลื้อง วรรณศรี เขียนเรื่องทางรอดของ ไทย, อุคม ศรีสุวรรณ เขียนเรื่องไทยกึ่งเมืองจีน คู แม่ขวัญข้าว, "นิตยสารธรรมศาสตร์ ฉบับ รับศตวรรษไทย พ.ศ. 2500", โลกหนังสือ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม 2521) หน้า 79-80

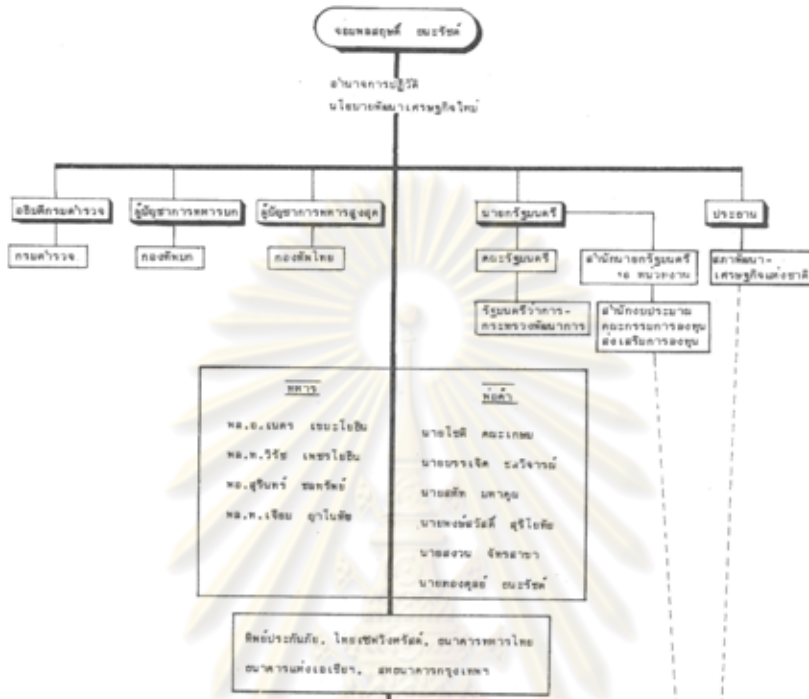
บก²⁹ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งอ้างอำนาจปฏิวัติมา ทำลายกลุ่มราชครูให้สิ้นซาก เช่น จักรกริช พิศนาคย์, นายศุภชัย ศรีสติ, นายจำนง ทาฤทธิ, นายวิจิตร มหาศิลป์³⁰

ในขณะที่ประชาชนกำลังผ่นลม ๆ แล้ง ๆ กับค่าขวัญอันสวดยหฺรของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ว่า "งานคือเงิน เงินคืองาน บั้นกาลสุข" ตาม นโยบายเศรษฐกิจใหม่ที่เน้นส่งเสริมการลงทุนของ เอกชนอยู่นั้น จอมพลสฤษดิ์ ก็ได้อาศัยกลไกรัฐ ใหม่ที่คนเป็นผู้ควบคุมอยู่ คือ ประธานสภาพัฒนา- เศรษฐกิจแห่งชาติ, คณะกรรมการส่งเสริมการ ลงทุน และสำนักงานงบประมาณมาตรฐานับสนุน บริษัทการค้าของคน โดยร่วมมือกับทหารกลุ่มหนึ่ง อันประกอบด้วย พล.อ. เนตร ชะมะโยธิน พล.ท. วิรัช เพชรโยธิน, พล.อ. สุรินทร์ ชูทรัพย์, พล.ท. เจียม ญาโนทัย กับพ่อค้ากลุ่มหนึ่งคือ นายโชติ คุณะเกษม, นายบรรเจิด ชลวิจิตรณ์, นายสหัท มหาคุณ, นายพงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย, นายสงวน จันทรสชา, นายทองคุสัย ธนะรัชต์ ก่อตั้งบริษัทการค้าขึ้นใหม่รวมทั้งสิ้น 8 บริษัท คือ

29. Secret, Intelligence Report No. 7627, "Political Implications of The Thai Coup", Prepared by Division of Research and Analysis for Far East (December 5, 1957) p. 5

30. ซึ่งล้วนทำงานในสมาคมกรรมกรไทย ซึ่งจัดตั้งโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างใน โสภณ หักทอง- ขวาง, "จากสังข์ พิศนาคย์ ถึงประเสริฐ ทรัพย์- สุนทร บนเส้นทางผู้ไข่มวงงาน", มติชน. 31 มกราคม 2526; หจข. ป. 7/2502/บ. 13.5 เรื่อง ศุภชัย ศรีสติ ผู้ต้องหากอมมิวนิสต์, สารเสรี, 30 มิถุนายน 2502

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการเมืองและเศรษฐกิจของจอมพลสุจินต์(2501-2506)

บริษัท	ปีตั้ง	ปีที่เริ่มการทำการค้ากับญี่ปุ่น	การส่งเสริมการค้าลงทุน
1. ชมประพาสซีเมนต์	2497	2498 (บริษัท บางกอกอุตสาหกรรมค้า)	✓
2. บริษัท แชนดูรีน	2499	2499 (วิไลรา อนุรักษ์มนตรี)	✓
3. กรุงเทพโกลบอล	2502	2502 (วิไลรา อนุรักษ์มนตรี)	✓
4. บางกอกกระดาษ	2503	2503 (บรรเจิด อนุรักษ์มนตรี)	✓
5. โรงผลิตน้ำมันไทย	2503	2506 (บางกอกเคมิจีนและการค้า)	✓
6. โกลบอลเคมิจีน และเคมิคอลอินโด	2505	2506 (บูรพาสากลเศรษฐกิจ)	✓
7. เคมิคอลอินโด	2505	2505 (จอมพลสุจินต์, บรรเจิด อนุรักษ์มนตรี)	✓
8. สหภาพโกลบอล	2507	2507 (วิไลรา อนุรักษ์มนตรี)	✓
ร่วมกับบริษัทของญี่ปุ่น			
1. บริษัท อ่างโพนสีโกล	2504	2504 (บรรเจิด อนุรักษ์มนตรี, พงษ์สวัสดิ์ สุจิโรจน์)	✓
2. โกลบอลเคมิจีน และเคมิคอลอินโด	2505	2506 (บูรพาสากลเศรษฐกิจ)	✓
3. บางกอกเคมิคอลและเคมิคอลอินโด	2502	2504 (พ.เจมิมิตี จากุโระ, ส่วน ชินทาสายา)	✓
		2505 (บรรเจิด อนุรักษ์มนตรี, พงษ์สวัสดิ์ สุจิโรจน์)	✓
คนไทยถือหุ้น			
1. บริษัท ใต้เรือการผล	2501	2502 (สัท มหาคุณ)	✓
2. บริษัท น้ำตาลตะวันออก	2502	2502 (สัท มหาคุณ, เกอซี วัฒนเวสิน)	✓
3. บริษัท น้ำร้อนวิจิตรเคมิจีน	2502	2502 (สัท มหาคุณ, บรรเจิด อนุรักษ์มนตรี, สุดี เกษม)	✓
4. บริษัท โรงงานอุตสาหกรรมกระดาษไทย	2502	2502 (บรรเจิด อนุรักษ์มนตรี, พงษ์สวัสดิ์ สุจิโรจน์)	✓
5. การผล เคมิคอลอินโด และชมประพาส	2503	2503 (พ.อ.ประภาส จากุเสียง)	✓
6. ยูนิเวอร์แซลเคมิคอลอินโด	2503	2503 (พงษ์สวัสดิ์ สุจิโรจน์, บรรเจิด อนุรักษ์มนตรี, ส่วน ชินทาสายา, พงษ์สวัสดิ์ สุจิโรจน์)	✓
7. บริษัท โรงผลิตน้ำมันปิโตรเลียม	2503	2503 (บรรเจิด อนุรักษ์มนตรี)	✓
8. โกลบอลเคมิคอลอินโดวิจิตรเคมิคอล	2504	2504 (บรรเจิด อนุรักษ์มนตรี, ส่วน ชินทาสายา)	✓
9. บริษัท ยูนิโกลบอล อินโด	2506	2506 (บรรเจิด อนุรักษ์มนตรี)	✓

1. บริษัท ชลประทานซีเมนต์ จำกัด
2. บริษัท แสตนสตรัท จำกัด
3. บริษัท บางกอกกระสอบ จำกัด
4. บริษัท โรงกลั่นน้ำมันไทย จำกัด
5. บริษัท กรุงเทพ ไทยไทย จำกัด
6. บริษัท ไทยสเมคกิ้ง แอนด์รีไฟน์ จำกัด
7. บริษัท เคมีติกไนท์
8. บริษัท สคาร์ออฟไซเอม

ซึ่งในบริษัทเหล่านี้ 6 บริษัทแรกได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ คุมอยู่³¹

นอกจากนี้ จากข้ออ้างการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ จอมพลสฤษดิ์ก็อนุญาตให้บริษัทต่างประเทศ โดยเฉพาะบริษัทอเมริกัน เข้ามาลงทุนในระบบเศรษฐกิจไทย ซึ่งบริษัทเหล่านี้ ในช่วงปี 2502-2506 ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ยังมีชีวิตอยู่ได้รับ

31. รายละเอียด ของวันที่บริษัทเหล่านี้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนดูได้จาก หจข.ค. 0202.2.2 12/18 เรื่องคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เพื่อกิจการอุตสาหกรรม, รายงานของแผนกสถิติ ฉบับที่ 1 (26 ตุลาคม 2502-30 พฤศจิกายน 2503), "List of Promoted persons upto June 30, 1965", Industries Approved by The Board of Investment and Promotion Certificate Issues เอกสารศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย หมายเลข 05268 pp. 1-4, หจข.ค. 0202.1.1/104 ฉบับฉบับนี้ที่ 4 เรื่องการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 25 (พิเศษ)/2506 มิถุนายน 2506 เรื่องที่ 14 เรื่องบริษัท ไทยแลนด์สเมคกิ้ง แอนด์รีไฟน์ จำกัด ขอรับการส่งเสริมในการริเริ่มประกอบอุตสาหกรรมเคมี

การส่งเสริมการลงทุนถึง 19 บริษัท³² และจอมพลสฤษดิ์ ได้ให้บริษัทและคนของคนเข้าไปร่วมมือในการดำเนินงานกับบริษัทสำคัญๆ ถึง 3 บริษัท คือ นายบรรเจิด ชลวิจารณ์, นายพงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย ถือหุ้นในบริษัทยางไฟร์สโตน ในปี 2504,³³ บริษัทบูรพาสากลเศรษฐกิจ จำกัด ถือหุ้นในบริษัทผูกขาดการตลุงแร่ดีบุกใหญ่ คือ ไทยสเมคกิ้ง แอนด์รีไฟน์ จำกัด ในปี 2505³⁴ และนายสงวน จันทรสาขา, นายบรรเจิด ชลวิจารณ์, นายทองอุทัย ธีระวัชร เป็นกรรมการบริหารโรงแรมบางกอก (สยามในปัจจุบัน) อินเทอร์เน็ตเนตลิส โฮเทล ในปี 2504³⁵

กล่าวได้โดยรวมแล้วเนื้อหาสาระของการส่งเสริมการลงทุนของเอกชนทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ได้เปิดโอกาสให้จอมพลสฤษดิ์มั่งคั่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการได้กำตามที่ส่งเสริมเอกชนก็คือ

32. "Doing Business in Thailand", Bangkok Bank Monthly Review (June 1966) p. 24

33. ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่ม 79 ตอนที่ 114 (28 ธันวาคม 2505) หน้า 135-136

34. รายละเอียด กระดาษหา พูนพิช, บรรษัทลงทุนข้ามชาติกับประเทศไทย : อุตสาหกรรมดีบุกในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526)

35. Letter from David Salisbury (Director, Hotel Development for Thailand) To Nai Bunchana Attakon, Director office of Thai Technical and Economic Corporation. September 27, 1962. ใน กองกลางกระทรวงอุตสาหกรรม หน้า ก.ค. 1.8 ฉบับที่ 10 เรื่องการลงทุนในประเทศไทยของเอกชนอเมริกันและการค้าประกันการลงทุน

ส่งเสริมตัวจอมพลสฤษดิ์ด้วย เช่น ใช้กฎหมายส่งเสริมการลงทุนมาสนับสนุนบริษัทส่วนตัวของตน หรือการใช้กฎหมายฉบับใหม่แทนกฎหมายที่กิน ปี 2497 ซึ่งจำกัดการถือครองที่ดินของคนไทยและคนต่างด้าว จอมพลสฤษดิ์ก็ถือโอกาสมีที่ดินมาก ๆ ทีเดียว³⁶

บทสรุป

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ น่าจะเป็นข้อสรุปได้ว่า เมื่อเราศึกษาจอมพลสฤษดิ์ ทั้งจากอุดมการณ์ทางการเมืองและระบบการเมืองการปกครองที่นำมาใช้กับสังคมไทยนั้น เรียกไม่ได้ว่าจอมพลสฤษดิ์เป็นผู้สร้างแบบแผนการเมืองของไทยแผนใหม่แต่อย่างใด เพราะสิ่งที่จอมพลสฤษดิ์

36. ก. ที่ดินต่างจังหวัด จำนวนเกือบ 20,000 ไร่ มีอยู่ในที่ต่าง ๆ กัน เช่น

1. ท่งแสงหลวง จังหวัดเพชรบูรณ์
2. ไร่เทพรัตน์ จังหวัดสุพรรณบุรี และชัยนาท
3. อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
4. ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพาน, ตำบลปากน้ำปราณ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
5. ตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง, ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง, ตำบลโคกกรวด อำเภอปากช่อง, อำเภอเขียง จังหวัดนครราชสีมา
- ข. กรุงเทพมหานคร เช่น ตำบลทุ่งสองห้อง, ลาดยาว อำเภอบางเขน, อำเภอบางซื่อ, อำเภอบางเขน, อำเภอป้อมปราบ, อำเภอสามเสน, อำเภอคูสิต, อำเภอพญาไท, อำเภอบางกะปิ, อำเภอคลองเตย, อำเภอบางพลัด ฯลฯ รวมทั้งสิ้น 300 แปลงทั้งหมด 131 โฉนด.

สร้างเอาไว้ แล้วอาจารย์ทักษ์เคยให้ชื่ออย่างไพเราะว่า “ระบบพ่อขุนอุปถัมภ์ แบบเผด็จการ (Despotic Paternalism)” นั้นเป็นเพียงมายาการที่จอมพลสฤษดิ์สร้างเอาไว้หลอกคนไทยในเวลานั้น และหลอกได้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้

สังคมไทยนับจากปี 2500-2516 นั้น เป็น “16 ปีแห่งความหลัง อันขมขื่น” ที่ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนผู้นำประเทศจากคณะทหารชุดหนึ่ง คือ กลุ่มราษฎร(2490-2500) มาเป็นกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ (2500-2516) ก็เป็นเพียงการเปลี่ยนผู้นำเผด็จการที่กดขี่ประชาชนแต่เจ้าเล่ห์ขี้หนำ คือเปลี่ยนจากผู้นำที่ใช้อำนาจมีค่านิยมประชาชนผู้รักความเป็นธรรมจากผู้นำที่คอร์รัปชันโดยอาศัยระบบอภิสิทธิ์ของรัฐวิสาหกิจอย่างโจ่งครึม มาเป็นผู้นำที่รักคนโดยอ้างความถูกต้องตามกฎหมายคามอำนาจมาตรา 17 ตามที่อ้างว่าเป็นคอมมิวนิสต์บ้าง, เป็นผู้สยบวางเพลิงบ้าง, หรือมาเป็นผู้นำที่คอร์รัปชัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย (ที่ตนประกาศเอง) เพราะเป็นไปตามนโยบายส่งเสริมการลงทุน อันเป็นนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแผนใหม่ที่กลั้อยู่ตามจักรพรรดินิยมอเมริกันเท่านั้น

16 ปีแห่งความหลังนี้ จึงควรจะเป็นอดีตที่เจ็บปวดของประชาชน และผู้รักความเป็นธรรมมิใช่บทเรียนเบื้องต้นของใครก็ตามที่พยายามจะศึกษาผลงาน (อันชั่วร้าย) ของจอมพลสฤษดิ์ แล้วนำมาใช้อีก เพราะเท่ากับว่าสังคมไทยจะมีผู้นำที่สมอ้างกันว่า “สร้างแบบแผนการเมืองของไทยใหม่อีก” แต่จริง ๆ ก็คือ เผด็จการที่เพิ่มเล่ห์กลเท่ห์ขึ้นเท่านั้นเอง

อุกฤษฏ์ บั๊กมานันท์

15 กุมภาพันธ์ 2527